

Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål (Ds 2020:18), Dnr Ju2020/02783/L2

Inledning och sammanfattning

Stiftelsen Allmänna Barnhuset välkomnar de författningsförslag som föreslås i promemorian *Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål*. Det är positivt att barnets delaktighet vid avgöranden i vårdnadstvister liksom vid placering av barn över landgränser inom EU, stärks. Vi delar uppfattningen om att de kan leda till stärkt rättstrygghet men anser att det behövs tydligare skrivningar kring barnets rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som berör dem med det förutsätter en ändring i gällande lagstiftning och skrivningar i föräldrabalken.

Europeiska rådet utfärdade den 25 juni 2019 förordningen (EU) 2019/1111 om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldrans ansvar, samt om internationella bortföranden av barn (2019 års Bryssel II-förordning). Förordningen ska börja tillämpas fullt ut den 1 augusti 2022. Förordningen är en omarbetning av rådets förordning (EG) nr 2201/2003 från den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldrans ansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (2003 års Bryssel II-förordning).

I departementspromemorian lämnas författningsförslag i anslutning till EU förordningen 2019/1111 som handlar om behörighet, erkännande och verkställighet av avgöranden i äktenskapsmål och mål om föräldrans ansvar, och om internationella bortföranden av barn. Det senare handlar om regleringar av rättsligt samarbete inom EU och att bygga broar mellan nationella rättssystem med fokus på internationella familjemål. För att förordningen ska bli direkt tillämplig i Sverige (och i övriga medlemsländer) krävs kompletterande bestämmelser och författningsändringar. Promemorian lämnar författningsförslag som är lämpliga med anledning av förordningen. Syftet är att underlätta i en tid då familjer ofta bildas med föräldrarna från olika länder. Promemorian drar slutsatsen att Bryssel II-förordningen kommer att leda till att det går snabbare och kommer att bli enklare att få ett avgörande verkställt i en annan medlemsstat. Det är positivt för barnet att en oviss situation förkortas, något som Stiftelsen Allmänna Barnhuset välkomnar.

Det är av yttersta vikt att genomlysningen av hur nya Bryssel II-förordningen harmonierar med svensk lagstiftning genomförs med största noggrannhet. Barns rättigheter i vårdnadstvister är ett av stiftelsens prioriterade områden. Barn riskerar att fara illa när föräldrar är i svår konflikt efter separation och behovet av att utveckla stöd och handläggning är stort för att kunna stötta dessa barn och familjer på ett hjälpsamt sätt. Barn med föräldrar bosatta i olika länder riskerar att fara mycket illa i samband med konfliktfyllda separationer och vårdnadstvister. En oviss situation för barnen och föräldrar i svår konflikt som därutöver utmärks av att föräldrar bosatta i olika länder tvistar om förutsättningarna för samarbetet kring gemensamma barn, riskerar att få långtgående negativa konsekvenser på barnen. Likväl som flera kulturella tillhörigheter kan innebära en

tillgång för barnet, kan flera kulturella hemvister utgöra en grund för identitetsförvirring och skapa känslor av brist på sammanhang för barnet, något som gör barn till tvistande föräldrar i olika länder, extra sårbara.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset avgränsar sitt remissvar och sätter särskilt fokus kring rätten för varje barn att uttrycka sina åsikter i frågor som berör dem.

Stiftelsens Allmänna Barnhusets kommentarer till Ökad rättssäkerhet och snabbare verkställighet i internationella familjemål (Ds 2020:18), Dnr Ju2020/02783/L2

1.1 Förslag till lag med kompletterande bestämmelser till Bryssel II-förordningen

Beslut om en tillfällig åtgärd

3 § Vid handläggningen av ett ärende enligt 2 § första stycket tillämpas lagen (1996:242) om domstolsärenden. I domstolens beslut ska det anges hur länge åtgärden som längst gäller.

Barnet får höras inför domstolen, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras. I ett ärende som rör vårdnad, boende eller umgänge får domstolen hämta in upplysningar från socialnämnden i frågan. Innan socialnämnden lämnar upplysningar ska den, om det inte är olämpligt, höra föräldrarna och barnet. Barnet får höras av socialnämnden utan vårdnadshavarens samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstyrker delvis förslaget. Vi ser att förslaget harmonierar med gällande lagstiftning i Föräldrabalken 19§ sjätte stycket står det: Barnet får höras inför rätten, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras. Lag (2009:404).

Med den svaga skrivningen att 'barnet får höras i domstol, om särskilda skäl talar för det och det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras' beskär barnets rätt till delaktighet. Denna formulering signalerar att normen är att barnet *inte* bjuds in till delaktighet. Genom att skriva 'får', istället för 'ska', samt att det ska krävas särskilda skäl för delaktigheten, gör att barnet fjärras att delta och i praktiken skyddas från att få vara delaktig i frågor som rör hen. Vidare innebär formuleringen 'det är uppenbart att barnet inte kan ta skada av att höras' att kraven är väldigt högt ställda för att barnets ska erbjudas delaktighet. Vilket i praktiken skulle innebära att det blir ett ovanligt undantag att barnet bjuds in till delaktighet. Författningsförslaget ligger inte heller i linje med utredningens förslag i kapitel 6 där det föreslås en skarpare formulering som ger barnet goda möjligheter till delaktighet genom att rätten ska 'så långt det är möjligt klarlägga barnets inställning'.

I ett ärende som rör vårdnad boende och umgänge lyder förslaget att socialnämnden ska i samband med utlämnande av upplysningar, 'om det inte är olämpligt, höra föräldrarna och barnet'. Stiftelsen Allmänna Barnhuset vill också här understryka behovet av en skarpare formulering för att säkerställa barnets rätt till delaktighet.

6. Barns delaktighet

Förslag: Innan rätten avgör ett ärende enligt överflyttningslagen om verkställighet eller överflyttning av barn ska den så långt det är möjligt klarlägga barnets inställning. Den som fullgör ett uppdrag enligt lagen att verka för att den som har hand om barnet frivilligt ska fullgöra det som åligger honom eller henne, bör alltid försöka klarlägga barnets inställning.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig positiv till förslaget. Att domstolen ska ha en utvidgad skyldighet att klarlägga barnets inställning innan de avgör ett ärende enligt överflyttningslagen om verkställighet eller om överflyttning av barn, är positivt. Att barnet erbjuds att vara delaktig förstärks, är positivt. Vi understryker att det är en möjlighet för barnet och det är den vuxnes ansvar att skapa bästa möjliga förutsättningar för detta. Stiftelsen Allmänna Barnhuset erfar att barn i vårdnadstvister inte sällan är i en pressad situation och att det är en utsatthet i sig som inte kan förbises. Att därutöver förväntas ha en entydig ståndpunkt är inte alltid möjligt. Att barn ger uttryck för en tydlig åsikt, inte vill delta i samtal eller ger uttryck för motstridiga åsikter är adekvata reaktioner från ett barn i en sådan situation. Ett mer vidgat synsätt föreslås vara att inte begränsa barnets delaktighet till att handla om barnets åsikter, vilket är ett ställningstagande, utan att ta reda på barnets uttryckta behov och situation.

Vi vill särskilt understryka att delaktigheten, när den kommer till stånd i praktiken, ska innebära ett skyddande av barnet i deltagandet. Detta för att barn i redan utsatta situationer riskerar att utsättas ytterligare om stöd och skydd inte beaktas i samband med den erbjudna delaktigheten. En viktig aspekt som aldrig får innebära att barnet skyddas *från* att delta.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ställer sig inte bakom resonemanget om att när föräldrar är överens om en lösning, är det att anse som att det är det bästa för barnet, och att då undersöka barnets inställning då skulle vara överflödigt (s. 79). Ett barn har i enlighet med barnkonventionens artikel 12 rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. En lösning som föräldrar kommit överens om i en överenskommelse, är i högsta grad ett exempel på en fråga som rör barnet.

Olyckligt att såväl den svenska lagen som förordningen inte har ska-krav på att inhämta barnets vilja, åsikter eller vad barnet på andra sätt ger uttryck för kring sin situation som kan ha betydelse för i sammanhanget.

9. Placering av ett barn över landsgränserna

Förslag: En fråga om godkännande av en placering av ett barn i Sverige enligt 2019 års Bryssel II-förordning ska provas av socialnämnden i den kommun där barnet avses bli placerat.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset tillstryker promemorians förslag, och bedömer också att hanteringen av placeringar över landsgränserna ska göras på samma sätt som en placering utanför hemmet inom landets gränser.

14. Konsekvenser av förslaget

Bedömning: Förslagen förbättrar rättssäkerheten för barn och föräldrar och leder till en snabbare och enklare verkställighet av avgöranden om föräldraansvar inom EU. De minskar kostnaderna för enskilda.

Förslagen kommer att innebära vissa kostnadsbesparingar för domstolarna. De bedöms inte medföra några ökade statsfinansiella kostnader för andra myndigheter. De kan innebära obetydliga merkostnader för kommunerna.

Stiftelsen Allmänna Barnhuset ser positivt på att Bryssel II-förordningen bedöms stärka barns och föräldrars rättssäkerhet. Särskilt angeläget är att barns delaktighet i relation till förälders ansvar, stärks vilket är mycket positivt. Att barns rättigheter stärks i relation till föräldrarnas är särskilt viktigt i ärenden som rör barn i vårdnadstvister och barn som placeras utanför hemmet. Detta då det i dessa fall inte sällan handlar om barn med föräldrar som brister i sin förmåga att utöva ett tillräckligt gott föräldraskap och där barns utveckling riskerar att skadas.

Den nya förordningen bedöms vara ett mer enhetligt regelverk för verkställighet av avgöranden om föräldraansvar inom EU, något som gör det enklare att förutse vad som gäller och därmed öka förutsättningarna för att barn kan bli delaktiga i hur situationen utvecklas och få stabilitet i sin tillvaro. Därutöver bedöms de nya reglerna göra det lättare att hantera internationella familjemål vilket har förutsättningar att minska kostnaderna för enskilda, något som också är positivt för barnen som är föremål för dessa internationella mål.

Att ett avgörande i en vårdnadsvist i och med förordningen blir enklare att få erkänt och verkställt inom EU är positivt. Det förkortar ett förfarande och allra särskilt som det kan innebära att ytterligare en vårdnadsvist i ett annat land kan avstyras, vilket vi bedömer kan vara mycket påfrestande för framförallt barnen.

2020-11-30

Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Föredragande i ärendet har varit Marianne Gabrielsson.

Anne Marie Brodén

Ordförande

Cecilia Sjölander

Generalsekreterare